

CABELLI, 'allot endiastrat' men. (Ciutadella *AlcM*): çpòter d'un mot romànic arabitzat CAPĪTŪLUM 'caparró', d'on una formació aràbiga adjectiva en -ī amb el sentit de '(nen) encapirronat, tossut?', car és sabut que en els adjectius en -ī l'accent reculava en àrab vulgar quan la síl·laba precedent contenia diftong o era llarga. Cf. gascó antic i mod. *cabelh* 'espiga' CAPĪTŪLUM.

CABELL, del ll. CAPĪLLUS id. □ 1.ª doc.: orígens: 10 Llull; *Usatges*, etc.

«Consevar *cabey*s en cap bubelós és acostumar humors a pujar a ensús --- e per assò los infants qui són tosos són pus sans, e les humors males són acostumades a anar a enjús ---», *Doctr. Pueril* (ed. Gili, p. 254, ms. del S. xv, on abunden els casos de -yl > -y, cf. *trebay*, *conseyar*, etc.). En llengua d'oc antiga sovint el plural de *cabel* és *cabilh* (CAPILLI), en italià antic *capigli*; també en català combinacions com CAPILLI 20 ALBI, CAPILLI ASPERI, passaven fonèticament a *cabeyl aspre*, etc., ço que fou causa que en el nostre mot LL fos reemplaçat per *yl* i avui hi hagi *ī* en les zones dialectals que distingeixen els antic matisos consonàntics *yl* i *ll*: anoto *ēl kēbbēī*, -*ēīs*, en diverses localitats del català del Nord: Sant Pol de Mar (1925), Collsuspina (1935), Vilopriu (1964), etc.; així a totes les Balears (ho escríu així Coloma Rosselló, *Valldemossines*; Castelló, *Rondaies Eiv.*, 17), i el romancer ens en dóna testimonis ja antics i en rima: «té los *cabey*s llarchs y prims: li arriben a mitja esquena», «a Sant Segimon --- a la davallada aquella dels esqueys / el pobre Pau Botella perdé un pam de *cabey*s» (romanc vigatà), Milà, *Romllo.*, 366.6, 389.9. *Cabells blancs* traduint ll. *cani*, -*orum*, ja en OPou, *ThPu.*, 245.

Kabél, mala herba dels camps, que es fa entre al falsos (Arcavell, 1936), no estic segur que vingui de CAPILLUS, car el gascó i aranès *cabelh* 'espiga' prové de CAPITULUM 'caparró'.

DERIV.: *Cabelladura*. *Cabellar*; *cabellat*. *Cabellera* [1399, BMetge], i ja velles cançons populars, probablement des del S. xv: «A 'Aragó' hi ha una dama qu'és bonica com un sol: / té la *cabellera* rossa, li arriba fins als talons», «no 'm parleu de l'amor, / que 'l meu pare y la meu mare no m'han criada per vós, / ni la meva *cabeyera* no se pentina per vós» (Milà, *Romllo.*, 218.3, 333.6); allà i a Menorca «I Maria Magdalena / 'nirà darrera plorant, / i am sa seva *cabayera* / li aixugarà la sang», Camps Merc., *Folk. Men. I*, 34. *Cabellerista* 'peruquer' a. 1786 doc. mall., o ⁺*cabelleraire* en doc. de 1725 (Caretà, *Barbr.*, s. v. *peruquer*), 50 o *cabeller* [S. xvi, *AlcM*]. *Cabelllets*. *Cabellós*. *Cabellut*, -*uda* [1839, Lab.].

Escabellar [1695, Lacavalleria; *escabeyar* com a afí a *espadar*, document a. 1370, St. Celoni, *BABL XII*, 128; *escabellat* princ. S. xv, Andreu Febrer]: intensiu de 'despentinar-se', Verdaguer l'usava amb el valor d'horroritzar-se, eriçar-se de cabells';¹ i *escabenyat* a les Illes és 'sense res al cap', en el mateix sentit «anar *askabòlát*» a Alforja (1935), judcast. *descaviñado* a Rodes «tête nue», *RHi.* x, 605; eiv. *escabeyà* 60

«despeñar, tirar de los pelos», PzCabrero; el Baró de Maldà escrivia *descabellat* per 'insensat', «aquell *descabellat* i infeliç regne de França» (*Coll. B. Vida*, 202); 'desenraonat': «es va riure de la seva idea *escabellada*», Puig i Ferrater, *Cercle Màgic*, 505 [çò que sempre m'ha semblat un calc del castellà, tot i que un cap vaig sentir-ho a PFabra, 1930].

També *escabellonat* 'escabellat': «no fossen aparegudes e-s fossen meses en mig loch de les batalles totes *escabellonades* e que-s fossen gitades als peus de lurs pares e parents per pacificar lur ira», fi S. xiv, trad. *laceratis crinibus*, *BABL VIII*, 125; *escabellonat*, -*ada* [fi S. xv, en el *Tirant de Galba*; Alart confirmava que és d'ús popular en el Rosselló]: *escabellonar-se* excellent trad. genuïna del cast. *mesarse los cabellos*.

Mill escabellat, classe de mill, que tradueix el castellà *mijo desmelenado* (n'hi ha de *groc* i de *negre*), a. 1817, en les *Memorias Agrícolas* de la Junta de Comerç de Bna., vol. v, p. 10. Derivats savis: *capillar*, com a terme de física, Lab. 1839 [mj. S. xv, Cauliac], 'tub de diàmetre interior estret com un cabell' Ed. Fontserè, *CiFiNat.*, 50; *capillaritat*. *Capillera* [1784, Genís; el reclamava Fontserè² a Fabra, c. 1925].

CPT.: *Cabellblanc*. *Cabellgrís*.

¹ «Fugen y s'*escabellen* tot girants'hi els pastors», en l'esborrall de l'*Atl.*, de 1867; «girant-s'hi s'*escabellen*» queda en la versió de 1877 I, 32b. —² Al costat uns aclariments «aixarop» i «ampolla», que semblen referir-se a aquest mot.

Cabelladora, V. *cabdell* (CAP) *Cabelladura*, V. *cabell* *Cabellar* = *cabdellar* (CAP) *Cabellat*, *cabellblanc*, *cabeller*, -*llera*, *cabellerista*, *cabellet*, *cabellgrís*, *cabellós*, *cabelluda*, *cabellut*, V. *cabell* *Caber*, V. *cabre* *Caberboni*, *cabermani*, *cabermòrum*, V. *coberbo*

CABESTRE, del ll. CAPĪSTRUM id. □ 1.ª doc.: S. XIII, *Usatges*.

Vegeu-ne força documentació medieval en els *DAG*. i *AlcM*; també *cabestre* en el *ThPu.*, d'OPou, 35. En català occidental correspondria pronunciar-lo *kabēstre* segons l'etimologia: alguns, però, hi diuen *kabēstre*, obrint la vocal per influència del grup consonàntic amb -r- (totes dues pronúncies en el Pallars: aquesta a Tor, aquella a la V. de Cardós). Se sent *cabresta* a les Illes, fins i tot a Eivissa (PzCabrero).

DERIV.: *Cabestrejar*. *Cabestrell* [1546]: variants *capistrell* i *carrabistell*: «*capistrell* de les tirandes: fusteta que es posa damunt el front del bou que llaura, per la qual passen les tirandes; eriçat de claus que es claven en el front de l'animal si la bèstia resisteix a les estirades del llaurador», Arcavell (1936); sobre l'eixanguer del jou i el *carrabistell* dels bous, a Sant Hilari Sacalm, veg. Griera, *BDLC VII*, 145. *Cabestrer*; -*trera*. *Cabrestol*. *Encabestrar*; *encabestrellar*.

Cabet, *cabetejar*, *cabidell*, V. *cap*

CABILA, de l'àr. *qabila* 'tribu'. Evitar la pronúncia